

Kadınların Ekolojik Kaygıları ve Çocukları Hakkındaki Gelecek Endişeleri: Küresel Problemlerin Sonuçları mı?

Leyla Sümeyye Kılıç

Deniz Koçoğlu-Tanyer

Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı
Hemşireliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Leyla Sümeyye Kılıç

Email: lsaydin96@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received 25.06.2024
Revizyon Tarihi/ Revised 29.07.2024
Kabul Tarihi/Accepted 07.09.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 27.12.2024

Öz

Amaç: Çalışma başta iklim değişikliği olmak üzere 21. yy krizlerinden olan pandemi, yoksulluk, göç, savaş vb. sosyal problemlerin kadınların ekolojik kaygıları ve çocukları hakkında gelecek endişelerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Bu çalışmada tanımlayıcı ilişkisel tasarım kullanılmıştır. Çalışma verileri Nisan-Haziran 2023 tarihleri arasında anaokullarında eğitim gören 4-6 yaş arası çocuğu olan 148 kadın ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ile Eko-Anksiyete Ölçeği kullanılmıştır. Veriler SPSS 27.0 programında parametrik analizler kullanılarak incelenmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalaması 35.33±5.92 yıl ve sahip olduğu çocuk sayısı ortalaması 2.26±1.04'dür. Kadınların %70.1'i geleceğe olumsuz bakmaktadır. Kadınlar en fazla gelecekte su sıkıntısı (%81.8), gıda kıtlığı (%72.3) ve göç nedeniyle toplumsal yaşantının bozulacağı korkusu (%66.2) yaşamaktadır. Ekonomik düzeyi düşük olanların çevre sorunlarını daha çok düşündükleri, kırsalda yaşayanların daha çok kaygı duydukları; savaş, yoksulluk, göç nedeniyle ekonomik korku ve işsiz kalma korkusu yaşayanların yaşamayanlara göre çevre sorunlarını daha çok düşündükleri ve daha fazla kaygı yaşadıkları saptanmıştır.

Sonuç: Kadınların ekolojik farkındalıklarının artırılması için çalışmaların yapılması ve gelecek kaygılarını ele almada desteklenmeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevre ve halk sağlığı, Eko-anksiyete; İklim değişikliği, Küreselleşme

Abstract

Women's Ecological Concerns and Future Concerns for Their Children: Consequences of Global Problems?

Objective: The study aims to examine the impact of social problems such as pandemics, poverty, migration, and war, among the crises of the 21st century, especially climate change, on women's ecological and future concerns about their children.

Methods: The study, which is a descriptive-correlational study type, was conducted between April and June 2023 with 148 women with children aged 4-6 studying in kindergartens. A survey form prepared by the researchers and the Eco-Anxiety Scale were used as data collection tools. The data were analyzed using parametric analysis in the SPSS 27.0 program.

Results: The average age of the women participating in the study was 35.33±5.92 years, and the average number of children they had was 2.26±1.04. 70.1% of women have a negative view of the future. 81.8% of women fear water shortage in the future, 72.3% fear food shortage, and 66.2% fear that communal living will deteriorate due to migration. Those with low economic levels think about environmental problems more, and those living in rural areas are more concerned than those living in urban. It has been determined that those who experience economic fear and fear of unemployment due to war, poverty, and migration think about environmental problems more and experience more anxiety than those who do not.

Conclusion: Studies need to be carried out to increase women's ecological awareness, and they need to be supported in addressing their future concerns.

Keywords: Environment and public health, Eco-anxiety, Climate change, Globalization

Atıf/Cite; Kılıç, LS., Tanyer- Koçoğlu, D. (2024). Kadınların ekolojik kaygıları ve çocukları hakkındaki gelecek endişeleri: Küresel problemlerin sonuçları mı? *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 6(3), 123-132. <https://doi.org/10.54061/jphn.1504944>

GİRİŞ

Küreselleşme doğa ve insan arasındaki karşılıklı bağlantıyı etkilemiştir. Günümüzde her türlü bilgi ve teknolojiye erişimin kolaylaşması, sağlık hizmetlerine talebin artması, tanı ve tedavi olanaklarındaki ilerleme gibi olumlu gelişmelere rağmen iklim krizi, savaş, göç, yoksulluk, su ve gıda sıkıntısı gibi olumsuz değişimler yaşanmaktadır (WHO, 2023). Bu değişimler ekonomik, güvenlik, çevre ve politik boyutlarla, dinamik bir yapısı olan sağlık alanını da derinden etkilemektedir. Kuraklık, fırtına veya sel gibi aşırı hava koşullarının artmasıyla kendini gösteren iklim değişikliği, 21. yüzyılda küresel öncelikli bir konu haline gelmiştir (Oswald Spring, 2020). Çevre koşulları, hava olayları, güvenli gıda ve içme suyuna erişim ve göç olayları iklim değişikliğinin etkileri sonucunda şekillenmiştir. Bu değişiklikler dünya nüfusu, küresel kalkınma ve küresel sağlık açısından son yarım yüzyılda elde edilen başarıların baltalanmasına neden olmaktadır (WHO, 2023).

İklim değişikliğinin insan sağlığı üzerinde yıkıcı bir etkisi bulunmaktadır. Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (The Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC)'ne göre iklim değişikliğinin insan sağlığı üzerine doğrudan ve dolaylı etkileri bulunmaktadır (IPCC, 2022). Sel, deprem veya kasırga gibi aşırı hava olaylarından sonra meydana gelen doğrudan etkiler; ekonomik kötüleşme, göçün yaygınlaşması, fiziksel ve sosyal altyapının zarar görmesidir. İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki dolaylı etkisi ise gıda ve su kıtlığıdır. Küreselleşme ve iklim değişikliği konusunda artan farkındalık eko-anksiyete kavramını gündeme getirmiştir. Eko-anksiyete çevresel felaketten duyulan kronik bir korku olarak ifade edilmektedir (Clayton & Karazsia, 2020). Ekolojik krize ve çevre sorunlarına karşı gelişen bu kaygı durumu, bireylerin güncel sorunlara karşı vermiş oldukları tepki olarak değerlendirilmektedir. Bu durum da yaşanan ekolojik krizler ile sosyal krizlerin iç içe olan yapısını göstermektedir. İklim değişikliği ve sonuçları hakkında bilgi sahibi olmak kaygı, keder, üzüntü ve öfke gibi birçok duyguyu beraberinde getirmektedir (Pihkala, 2020). Yapılan çalışmalar kadınların iklimle ilgili kaygı, endişe ve stres gelişimine erkeklerden daha duyarlı olduklarını göstermiştir (Clayton & Karazsia, 2020; Rothschild & Haase, 2023). Çok sayıda stres etkeniyle karşı karşıya kalan kadınların iklim değişikliği nedeniyle duygusal tepki olarak üzüntü ve kaygı deneyimini daha fazla yaşayarak hem kendileri hem de çocuklarının geleceği hakkında endişelendikleri bildirilmektedir (Walper & Kreyenfeld, 2022). Kadınlar ailelerinin daha kaliteli ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için çaba sarf ederken, bir yandan da küresel sorunları yakından takip etmektedirler. Bu farkındalık özellikle çocuk sahibi olduktan sonra daha da artmaktadır. Yapılan çalışmalar eko-anksiyete yaşayan bireylerin çocuk sahibi olma konusunda ciddi tereddüt yaşadığını (Rothschild & Haase, 2023), üreme çağındaki kadınların hem kendileri hem de çocuklarının geleceği hakkında suçluluk duygusu yaşadıklarını bildirmektedir

(Helm ve ark., 2021). Nitekim Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations Children's Fund – UNICEF) 2021 raporuna göre küresel olarak dünyadaki çocukların yarısından fazlası yıkıcı iklim risklerine maruz kalmakta ve bir milyar çocuğun son derece yüksek risk altında olduğu tahmin edilmektedir. Çocuklar iklim değişikliğine neden olmak için en az şeyi yapmış olmalarına rağmen trajik bir şekilde, iklim krizinin etkisi geleceklerini ve hayatta kalmalarını tehdit etmektedir (UNICEF, 2021). Bu nedenle şimdiki ve gelecek nesillerin iklim değişikliği nedeniyle kabul edilemez derecede yüksek bir hastalık yüküne maruz kalacağı öngörülmektedir. Hatta Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre 2030 ile 2050 yılları arasında iklim değişikliğinin yetersiz beslenme, sıtma, ishal ve sıcak stresi nedeniyle yılda 250.000 ek ölüme neden olacağını bildirmektedir (WHO, 2021).

Küreselleşme ve iklim değişikliğine bağlı yaşanan bileşik krizlerin sıklığı arttıkça kadınların kaygıları da artacaktır (United Nations, 2023). Krizlere karşı tepkilerin incelenmesi, oldukça önemli ihtiyaç duyulan bir araştırma alanıdır. Avrupa ve Orta Asya'yı birbirine bağlayan Türkiye ise bu etkileri anlamak için eşsiz bir kültürel bağlamdır (Giray & Ferguson, 2018). Bu bilgiler doğrultusunda iklim değişikliği başta olmak üzere 21.yy krizlerinden olan pandemi, yoksulluk, göç, savaş vb. sosyal problemlerin kadınların ekolojik ve çocukları hakkında gelecek kaygılarına etkisini incelemek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

YÖNTEMLER

Araştırmanın Türü

Bu araştırma tanımlayıcı-ilişkisel türde yapılmıştır.

Araştırma Soruları

1. Kadınların ekolojik anksiyete yaşama düzeyi nedir?
2. Kadınların geleceğe yönelik bazı endişelere (pandemi, savaş, yoksulluk, göç, su kıtlığı, gıda kıtlığı ve işsiz kalma) sahip olma oranları nelerdir?
3. Kadınların geleceğe yönelik bazı endişelerine göre eko-anksiyete düzeyleri arasında fark var mıdır?

Araştırmanın Değişkenleri

Bağımsız Değişkenler: Kadınların tanıtıcı özellikleri (eğitim durumu, ekonomik durum, medeni durum vs.), geleceğe yönelik bazı endişeleri (COVID-19 pandemisinden daha ölümcül bir pandemi yaşama olasılığının yüksek olduğunu düşünme durumu, ölümcül bir pandemi yaşama olasılığına bağlı olarak eğitimin aksayacağından korkma durumu, savaş ortamında kalmaktan korkma durumu vs.) ve çocuğun hayatı hakkında gelecek belirsizliği yaşama durumu.

Bağımlı Değişken: Eko-Anksiyete Ölçeği puan ortalaması.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma Konya ilinin Selçuklu ilçesinde yer alan altı anaokulunda Nisan 2023 – Haziran 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evren Örnekleme

Araştırma evrenini araştırma bölgesi içinde kalan anaokullarında eğitim gören 4-6 yaş çocuğa sahip kadınlar oluşturmuştur (N=976). Araştırmanın çalışma grubunu ise veri toplama açısından iş birliği göstermeyi kabul eden sınıflarda öğrenim gören 4-6 yaş çocuğa sahip kadınlar oluşturmuştur (n=222). Örnek büyüklüğünü hesaplamak için araştırmanın planlama aşamasında güç analizi yapılmıştır (G*Power). Bu analize göre örnek büyüklüğü %80 güç, teorik etki büyüklüğü 0.15 ve %95 güvenilirlik düzeyinde minimum 149 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada çalışma grubuna giren bütün kadınlara anket formu ulaştırıldığı için çalışma grubu için örneklem yöntemi kullanılmamıştır. Sonuçta anket formuna 148 kadın dönüş yaptı ve dönüş oranı %67'dir. Bu sayı hedeflenen örnek büyüklüğü açısından yeterli olduğu için tekrarlı veri toplama yapılmadı. Araştırmanın evreninden olasılıklı bir seçim yapılamadığından, bir çalışma grubu oluşturulduğundan ve bu çalışma grubunun evreni temsil etme yeterliliği ve gücünün bilinmediğinden olasılıksız bir örnek elde edildiği varsayılabilir.

Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Araştırma verileri anaokullarında kayıtlı 4-6 yaş arası çocuğu olan annelerden elde edilmiştir. Kadınlara çocukları aracılığıyla anket formları ulaştırılmış ve daha sonra kadınlar tarafından doldurulan formlar çocuklar aracılığıyla tekrar okula gönderilmiştir. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve Eko-Anksiyete Ölçeği (Uzun ve ark., 2022) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kadınların sosyodemografik özellikleri (9 soru) ve yoksulluk, savaş, göç, pandemiye ilişkin kaygı durumları ve gelecek belirsizliği yaşama durumu sorularından oluşmaktadır (9 soru). Bu form literatüre dayanarak (Bujnowska ve ark., 2019; Cook ve ark., 2019; Walper & Kreyenfeld. 2022) araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Eko-Anksiyete Ölçeği: Ölçek, Hogg ve ark. (2021) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek bireylerin son iki hafta içinde küresel çevre krizine tepki olarak anksiyetesini ölçmek için geliştirilmiştir. Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması Uzun ve ark. (2022) tarafından yapılmıştır. 13 madde ve 4 alt boyuttan oluşan Eko-Kaygı Ölçeği, 0=hiçbir zaman, 1=bazen, 2=sıklıkla, 3=hemen hemen her zaman şeklinde işaretlenebilen 4'lü Likert tipte bir ölçektir. Duygusal belirtiler (1, 2, 3 ve 4. madde), ruminasyon (5, 6 ve 7. madde), davranışsal belirtiler (8, 9 ve 10. madde) ve kişisel kaygı (11,12 ve 13. madde) olarak adlandırılan alt

boyutlardan oluşmaktadır. Ölçekte ters puanlama yoktur. Ölçek alt boyutlar üzerinden değerlendirilmektedir ve her bir alt boyutu için hesaplanan ortalama puanlardaki artış, eko-anksiyete düzeyindeki bir artışı işaret etmektedir. Ölçeğin toplam Cronbach alfa katsayısı 0.91'dir. Alt boyutlarının alfa katsayıları ise duygusal belirtiler 0.83, davranışsal belirtiler 0.86, ruminasyon 0.84 ve kişisel kaygı alt boyutu ise 0.84 tür. Ölçek varyansın %74.77'sini açıklamaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri toplamda 0.90, alt boyutlarında duygusal belirtiler 0.84, davranışsal belirtiler 0.72, ruminasyon 0.87 ve kişisel kaygı 0.82 olarak saptanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesi Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 27.10.2022 tarihinde 2022/52 nolu onam alınmıştır. Ayrıca verilerin toplanabilmesi için İl Millî Eğitim Müdürlüğünden 25.01.2023 tarihinde E-83688308-605.99-69228599 sayılı kurum izni alınmıştır. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu anket formunun başına eklenerek katılımcıların okumaları istenerek, araştırmaya katılmak isteyenlerden yazılı onam alınmıştır. Araştırmada kullanılacak ölçek için iletişimden sorumlu yazardan kullanım izni alınmıştır ve Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler, bilgisayar ortamında Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 27.0) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu normallik testlerinin yanı sıra çarpıklık ve basıklık gibi dağılım ölçüleriyle değerlendirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 arasında olması normal dağılımın göstergesi kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Tanımlayıcı istatistiklerde ortalama, sayı, minimum-maksimum, yüzde ve standart sapma hesaplamaları kullanılmıştır. Karşılaştırma analizlerinde ise bağımsız gruplarda t testi, nonparametrik karşılığı olan Mann Whitney U testi ve tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. İlişki Pearson korelasyon analizi ile belirlenmiştir. Önemlilik düzeyi için $p < .05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalaması 35.33 ± 5.92 olup üniversite ve üzeri eğitim alanların oranı %54.7'dir. Kadınların %58.1'i ekonomik durumunu çok iyi ve iyi olarak algılamaktadır ve %54.7'si herhangi bir işte çalışmamaktadır. En uzun süre yaşadığı yer il merkezi olanların oranı %88.5 iken; %64.2'sinin çocuk bakımına baba primer olarak katılmaktadır. Katılımcıların sadece %29.1'i geleceği olumlu olarak algılamaktadır. Kadınların sahip olunan çocuk sayısı ortalaması 2.26 ± 1.04 iken; ilk çocuk yaşı ortalaması 10.03 ± 5.82 ve son çocuk yaş ortalaması 4.30 ± 1.71 olarak bulunmuştur.

Kadınların %47.3'ü yeniden pandemi yaşayacaklarından korkmakta ve %54.7'si ise bu nedenle çocuklarının eğitim süreçlerinin etkileneceğini düşünmektedir. Kadınların %45.9'u savaş korkusu yaşarken; yarısı (%50.0) yoksulluk korkusu, %53.4'ü göç nedeniyle ekonomik korku, %66.2'si göç nedeniyle toplumsal yaşantının bozulacağı korkusu yaşamaktadır. Kadınların %81.8'inin gelecekte su sıkıntısı, %72.3'ünün gıda kıtlığı ve %40.5'inin çocuklarının işsiz kalma korkusu yaşadığı bulunmuştur (Tablo 1).

Çalışmaya katılan kadınların Eko-Anksiyete Ölçeği duygusal belirtiler, ruminasyon, davranışsal belirtiler ve kişisel kaygı alt boyutundan alınan puan ortalama sırasıyla 7.73 ± 2.52 ; 5.32 ± 2.08 ; 4.86 ± 1.78 ; ve 4.99 ± 1.75 'dir (Tablo 2).

Kadınların sosyo-demografik özellikleri ile Eko-Anksiyete Ölçeği'nden aldıkları alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, primer çocuk bakımına katılan kişi ve geleceğe yönelik bakış açısı değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmamış iken ($p > .05$); ekonomik durum, yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p < .05$). Ekonomik durumu orta, kötü ve çok kötü olanların ruminasyon alt boyutundan aldığı puan ortalaması ile yaşadığı yeri kırsal alan olarak belirtenlerin duygusal belirtiler alt boyutundan aldıkları puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Yaş ve sahip olunan çocuk sayısı ile ölçek alt boyutları arasında bir ilişki bulunmazken, ilk çocuk yaşı ile ruminasyon alt boyutu ($r = 0.168$); son çocuk yaşı ile de davranışsal belirtiler alt boyutunda ($r = 0.193$) zayıf ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır (Tablo 3).

Bireylerin gelecek endişeleri ile Eko-Anksiyete Ölçeği'nden aldıkları alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında göç nedeniyle toplumun bozulma korkusu ve su sıkıntısı korkusu değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmamış iken ($p > .05$); diğer değişkenler açısından anlamlı farklar bulunmuştur ($p < .05$). Farklılıklar incelendiğinde pandemi yaşama korkusuna sahip bireylerin davranışsal belirtiler alt boyutundan (5.30 ± 2.07), pandemiden dolayı eğitimin aksayacağı korkusu olanların ruminasyon alt boyutundan (5.80 ± 2.13) aldıkları puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Savaş korkusuna sahip bireylerin hem

duygusal belirtiler alt boyutunda (8.27 ± 2.96) hem de ruminasyon alt boyutundan (5.74 ± 2.29) aldıkları puan ortalamaları daha yüksektir. Aynı şekilde göç nedeniyle ekonomik korku yaşayan bireylerde duygusal belirtiler (8.04 ± 2.99) ve ruminasyon alt boyutundan (5.79 ± 2.25) aldıkları puan ortalamaları daha yüksek belirlenmiştir. Gıda kıtlığı korkusu yaşayanların kişisel kaygı alt boyut puan ortalamaları (5.21 ± 1.88) daha yüksek bulunurken; işsiz kalma korkusu yaşayan bireylerin duygusal belirtiler (8.63 ± 2.92), ruminasyon (5.85 ± 2.24) ve davranışsal belirtiler alt boyut (5.30 ± 1.87) ortalamalarından aldıkları puan daha yüksek saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 1. Kadınların geleceğe yönelik bazı endişelerine göre dağılımı (n=148)

	Evet		Kararsızım		Hayır	
	n	%	n	%	n	%
Pandemi Yaşama Korkusu	70	47.3	44	29.7	34	23.0
Pandemiden Dolayı Eğitimin Aksayacağı Korkusu	81	54.7	32	21.6	35	23.6
Savaş Korkusu	68	45.9	41	27.7	39	26.4
Yoksulluk Korkusu	74	50.0	38	25.7	36	24.3
Göç Nedeniyle Ekonomik Korku	79	53.4	36	24.3	33	22.3
Göç Nedeniyle Toplumun Bozulma Korkusu	98	66.2	30	20.3	20	13.5
Su Sıkıntısı Korkusu	121	81.8	21	14.2	6	4.1
Gıda Kıtlığı Korkusu	107	72.3	29	19.6	12	8.1
İşsiz Kalma Korkusu	60	40.5	33	22.3	55	37.2

Tablo 2. Çalışmaya katılan kadınların Eko-Anksiyete Ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı (n=148)

	Ort±ss	Min-Max	Cronbach's alfa
Alt boyutlar			
Duygusal Belirtiler	7.73 ± 2.52	4.00-16.00	0.84
Ruminasyon	5.32 ± 2.08	3.00-12.00	0.87
Davranışsal Belirtiler	4.86 ± 1.78	3.00-12.00	0.72
Kişisel Kaygı	4.99 ± 1.75	3.00-12.00	0.82

Tablo 3. Kadınların sosyo-demografik özelliklerine göre Eko-Anksiyete düzeylerinin incelenmesi (n=148)

		Duygusal Belirtiler Ort±ss	Ruminasyon Ort±ss	Davranışsal Belirtiler Ort±ss	Kişisel Kaygı Ort±ss
Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	7.47±2.11	5.57±1.76	4.73±2.00	4.87±1.57
	Lise	8.46±3.23	4.62±2.06	5.11±1.65	4.73±1.54
	Üniversite ve üzeri	7.49±2.25	5.54±2.15	4.80±1.76	5.16±1.89
	F değeri	2.092	2.841	0.476	0.869
	p değeri	.127	.062	.622	.422
Ekonomik Durum	Çok iyi ve iyi	Medyan:7.50 IQR:3.25	5.00±2.05	4.64±1.66	4.94±1.58
	Orta kötü ve çok kötü	Medyan:8.00 IQR:2.00	5.76±2.05	5.18±1.90	5.07±1.97
	t değeri	3005.500 (z değeri)	-2.220	-1.833	-.420
	p değeri	.181	.028	.069	.675
Medeni Durum	Bekar	8.60±2.80	5.10±1.91	5.70±1.42	5.00±1.76
	Evli	7.67±2.50	5.33±2.09	4.80±1.79	4.99±1.75
	t değeri	1.130	-0.342	1.548	0.013
	p değeri	.260	.733	.124	.990
Çalışma Durumu	Çalışıyor	7.68±2.46	5.40±2.15	5.04±1.74	5.04±1.91
	Çalışmıyor	7.79±2.62	5.22±2.00	4.66±1.82	4.94±1.54
	t değeri	-0.268	0.498	1.300	0.334
	p değeri	.789	.619	.196	.739
Yaşanılan Yer	İl merkezi	7.49±2.36	5.25±2.05	4.77±1.79	4.96±1.71
	İlçe ve köy/kasaba	9.59±3.00	5.82±2.30	5.59±1.54	5.24±2.05
	t değeri	-3.335	-1.068	-1.799	-0.606
	p değeri	.001	.287	.074	.546
Primer Çocuk Bakımına Katılan Kişi*	Baba	7.83±2.62	5.19±2.06	4.86±1.75	5.06±1.76
	Diğer	7.58±2.37	5.55±2.12	4.87±1.83	4.87±1.73
	t değeri	0.656	-1.005	-0.016	0.650
	p değeri	.513	.317	.988	.517
Geleceğe Yönelik	Olumlu Bakan	7.74±2.53	4.81±1.81	4.71±1.66	4.57±1.47
	Nötr Bakan	7.67±2.57	5.48±2.07	4.77±1.70	5.16±1.74
	Olumsuz Bakan	7.84±2.53	5.58±2.29	5.13±2.00	5.18±1.99
	F değeri	0.063	1.809	0.750	1.721
	p değeri	.939	.168	.474	.183
Yaş	r değeri	0.089	0.096	0.119	0.141
	p değeri	.279	.244	.148	.088
Sahip Olunan Çocuk Sayısı	r değeri	0.034	0.072	0.093	0.091
	p değeri	.678	.382	.262	.271
İlk Çocuk Yaşı	r değeri	0.126	0.168	0.133	0.150
	p değeri	.126	.042*	.148	.069
Son Çocuk Yaşı**	r değeri	0.171	0.035	0.193	0.073
	p değeri	.069	.708	.040*	.440

*p<.05

** 114 kişi üzerinden hesaplanmıştır.

r: Pearson korelasyon katsayısı, t: bağımsız gruplar için t testi, F: ANOVA.

Tablo 4. Çalışmaya katılan kadınların geleceğe yönelik bazı endişelerine göre Eko-Anksiyete Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=148)

		Duygusal Belirtiler Ort±ss	Ruminasyon Ort±ss	Davranışsal Belirtiler Ort±ss	Kişisel Kaygı Ort±ss
Pandemi Yaşama Korkusu	Evet ¹	8.07±2.98	5.57±2.27	5.30±2.07	5.27±1.88
	Kararsızım ²	7.43±1.98	5.00±1.67	4.34±1.31	4.61±1.45
	Hayır ³	7.41±2.08	5.21±2.13	4.65±1.43	4.91±1.76
	F değeri	1.220	1.088	4.589*	1.988
	p değeri	.298	.340	.013	.141
	Anlamlılık			1>2**	
Pandemiden Dolayı Eğitimin Aksayacağı Korkusu	Evet ¹	8.06±2.93	5.80±2.13	5.03±1.94	5.14±1.86
	Kararsızım ²	7.53±2.06	4.50±1.50	4.71±1.59	4.59±1.27
	Hayır ³	7.14±1.70	4.94±2.14	4.63±1.54	5.03±1.84
	F değeri	2.225*	5.585	0.744	1.114
	p değeri	.115	.005	.477	.331
	Anlamlılık		1>2**		
Savaş Korkusu	Evet ¹	8.27±2.96	5.74±2.29	5.07±1.89	5.04±2.01
	Kararsızım ²	7.85±2.12	5.20±1.74	4.78±1.74	5.12±1.47
	Hayır ³	6.67±1.68	4.72±1.89	4.59±1.60	4.77±1.53
	F değeri	7.517*	3.162	0.984	0.457
	p değeri	.001	.045	.376	.634
	Anlamlılık	1>3**	1>3**		
Yoksulluk Korkusu	Evet ¹	8.19±3.08	5.84±2.20	5.15±1.90	5.08±2.03
	Kararsızım ²	7.74±1.72	4.74±1.80	4.95±1.77	5.08±1.53
	Hayır ³	6.78±1.57	4.86±1.87	4.19±1.33	4.72±1.28
	F değeri	5.914*	4.927	4.975*	0.850*
	p değeri	.004	.009	.009	.431
	Anlamlılık	1>3**	1>3>2***	1>3**	
Göç Nedeniyle Ekonomik Korku	Evet ¹	8.04±2.99	5.79±2.25	4.92±1.83	5.10±1.88
	Kararsızım ²	8.09±1.58	5.31±1.83	5.00±1.69	5.25±1.79
	Hayır ³	6.61±1.78	4.21±1.41	4.58±1.75	4.46±1.25
	F değeri	7.602*	10.308*	0.582	2.140
	p değeri	.001	.001	.560	.121
	Anlamlılık	1>3**	1>3**		
Göç Nedeniyle Toplumun Bozulma Korkusu	Evet ¹	7.88±2.82	5.53±2.14	4.80±1.75	5.00±1.82
	Kararsızım ²	7.83±1.58	5.27±1.84	4.93±1.87	5.20±1.69
	Hayır ³	6.85±1.98	4.35±1.90	5.10±1.83	4.65±1.46
	F değeri	1.415	2.760	0.269	0.593
	p değeri	.246	.067	.765	.554
	Anlamlılık				
Su Sıkıntısı Korkusu	Evet ¹	7.79±2.66	5.42±2.09	4.92±1.79	5.04±1.81
	Kararsızım ²	7.81±1.69	4.76±1.92	4.43±1.57	4.62±1.20
	Hayır ³	6.17±1.84	5.17±2.32	5.33±2.25	5.33±2.25
	F değeri	1.202	0.918	0.895	0.638
	p değeri	.304	.402	.411	.530
	Anlamlılık				
Gıda Kıtlığı Korkusu	Evet ¹	7.93±2.77	5.56±2.12	4.98±1.87	5.21±1.88
	Kararsızım ²	7.38±1.57	4.66±1.72	4.41±1.12	4.38±1.12
	Hayır ³	6.83±1.80	4.75±2.18	4.92±2.11	4.58±1.44
	F değeri	2.053*	2.719	2.111*	4.580*
	p değeri	.145	.069	.140	.018
	Anlamlılık				1>2***
İşsiz kalma korkusu	Evet ¹	8.63±2.92	5.85±2.24	5.30±1.87	5.12±2.02
	Kararsızım ²	6.97±1.83	5.03±2.14	4.58±1.48	5.182±1.62
	Hayır ³	7.20±2.12	4.91±1.74	4.56±1.76	4.75±1.49
	F değeri	6.387*	3.463	3.119	0.893
	p değeri	.003	.034	.047	.412
	Anlamlılık	1>3>2***	1>3**	1>3****	

*Homojenlik sağlanmamıştır.

**Farklılık Tukey HSD ile değerlendirilmiştir.

*** Farklılık Dunnett T3 ile değerlendirilmiştir.

**** Farklılık LSD ile değerlendirilmiştir.

F: ANOVA, p<.05.

TARTIŞMA

Çalışmaya katılan kadınların çevresel felaketlere karşı hissedilen ve kronik korku olarak tanımlanan eko-anksiyete düzeyleri alt boyutlara göre ortalama 4.86 ± 1.78 ve 7.73 ± 2.52 arasında değişmektedir. Duygusal belirtiler iklim değişikliği ve diğer çevresel sorunları düşündüğünde sınırlı, kaygılı olma, korku ve endişeyi kontrol edememe durumudur. Ruminasyon çevre sorunları düşünmeyi bırakamama; davranış belirtileri ise sorunlar nedeniyle uyuyamama ve bozulmuş günlük aktivite performansı ile ilgilidir. Kişisel kaygı ise bireyin çevre sorunlarına ya da bunların çözümü için yaptığı kişisel katkı hakkındaki algılarıdır (Uzun ve ark., 2022). Bu çalışmada kadınların bu alt boyutlarda yüksek kaygı özelliği göstermediği görülmektedir. Bu durumun nedenleri çevre sorunlarına yönelik farkındalık yoksunluğundan kaynaklanabileceği gibi, halen ülkemizde kamuoyunda çevre sorunlara yönelik çok az paylaşımların olması ve bu konunun halen çok az gündemde yer alması olabilir. Literatürde farklı gruplarda eko-anksiyete seviyesi hakkında daha yüksek kaygıyı gösteren sonuçlar yer almaktadır. Hickman ve ark. (2021)'nin on ülkede çocuk ve genç bireylerle gerçekleştirdikleri çalışmada katılımcıların %59'unun çok veya aşırı derecede endişeli olduğu; %84'ünün ise orta derecede endişeli olduğu saptanmıştır. Hajek ve König (2023)'in yetişkin bireylerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında bireylerin yüksek iklim kaygısı yaşadıkları ve buna bağlı olarak yaşam sürelerinin daha kısa olacağını düşündükleri bildirilmiştir. Eko-anksiyetenin günlük yaşam aktiviteleri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada, kadın ve genç bireylerin yüksek düzeyde anksiyete yaşadıkları tespit edilmiştir (Heeren ve ark., 2022). Ayrıca iklim kaygısının özellikle genç yetişkinler (Clayton & Karazsia, 2020; Sanson & Bellemo, 2021) ve kadınlarda (Clayton & Karazsia, 2020) yaygın olduğu görülmektedir. Beklenen şey tabii ki kadınların yüksek kaygıya sahip olmaları değildir, ancak bu düşük kaygı düzeyinin çevre sorunlarına karşı duyarsızlıkla ilişkili olup olmadığının yeni araştırmalarla değerlendirilmesi önemli görülmektedir. Çünkü ülkemizde çevre bilinci ile ilgili yapılan çalışmalarda bireylerin çevre sorunlarına yönelik farkındalıklarının istedik düzeyde olmadığı görülmektedir. Oğuz ve ark. (2011)'nin Peyzaj Mimarlığı, Çevre Mühendisliği ve Şehir ve Bölge Planlama bölümünde öğrenim gören lisans öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında, öğrencilerin çevre sorunları ile ilgili kavramsal bilgiye sahip olmalarına karşın tutum ve davranış biçimlerinin aynı olmadığı bildirilmiştir. Negiz ve Hayta (2021) gençlerin çevre konusunda bilgi düzeylerinin orta seviyede olduğunu ve çevresel davranışlarda süreklilik olmadığını bildirmektedirler.

Kadınların sosyodemografik özellikleri ile eko-anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında yaşanan yerin, ekonomik durumun, ilk çocuk yaşının ve son çocuk yaşının sırasıyla duygusal belirtiler, ruminasyon ve davranışsal belirtiler alt boyutları puan ortalamasında farklılığına

yol açtığı görülmektedir. İlçe ve köylerde kentsel alana göre ailelerin çocuğuna sağlayabildiği kaynakların az olması ve temel geçim kaynaklarının çevreyle olan yakın bağlantısından dolayı eko-anksiyete düzeyleri daha yüksek olabilir. Bu çalışmaya benzer olarak kaynakların eşit dağılmadığı bölgelerde yaşayan kadınların iklim değişikliği etkilerine karşı daha savunmasız olduğu bildiren çalışma bulunmaktadır (Giudice ve ark., 2021). Çalışma sonucundan farklı olarak bir çalışmada yaşanan yer ile eko-anksiyete arasında bir ilişki bildirilmemiştir (Usta, 2023). Ekonomik durumunu orta, kötü ve çok kötü olarak algılayan anneler, daha fazla eko-anksiyete yaşamaktadırlar. İklim değişikliği kaygısının ekonomik durum ile güçlü bir ilişkisi olduğu bilinmekte olup; ilişki en dramatik olan mortalite verilerinde ortaya çıkmaktadır. Ekonomik açıdan olumsuz koşullarda yaşayan kadınların iklim değişikliğinden daha fazla etkilendiği bildirilmiştir (Bush & Clayton, 2023). Çocuk yaşı ile olan bağlantısının nedeni ise küresel rekabet, kuraklık veya sıcaklık stresi toplumların iş ve üretim süreçlerini değiştirerek kadınları çocuklarını çok yönlü yetiştirme tutumu içerisine sürüklemiş olabilir. Ancak ilk ve son çocuğun yaşı ile eko-anksiyete arasında zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum çalışma grubunun anaokulunda çocuğu olan kadınları hedef almasından dolayı çocukların yaş dağılımı bakımından homojen bir grubun ortaya çıkması olabilir.

Kadınların geleceğe yönelik bazı endişeleri incelendiğinde kadınların tamamına yakının su sıkıntısı korkusu yaşadığı bunu gıda kıtlığı korkusunun takip ettiği bulunmuştur. Kadınların yarısından fazlasının göçe bağlı toplumun bozulma korkusu, pandemiden dolayı eğitimin aksayacağı korkusu ve göç nedeniyle ekonomik korku yaşadığı saptanmış olup yarısının yoksulluk korkusuna sahip olduğu belirlenmiştir. Kadınların yaklaşık %40'ının ise yeni bir pandemi yaşama korkusu, savaş korkusu ve işsiz kalma korkusu yaşadığı bulunmuştur. Küresel krizlerin etkileri su ve barınma güvensizliğinden tarımsal üretimin azalmasına bulaşıcı hastalıkların artmasından işsizliğe kadar birçok alanı etkilemektedir. Aynı zamanda COVID-19 pandemisinin durumu daha da kötüleştirdiği öngörülmektedir. Bu etkiler dünya çapında kadınlara atfedilen roller nedeniyle onların daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır. Yapılan literatür incelemesinde bireylerin iklim değişikliği nedeniyle gelecek nesil için giderek daha endişeli oldukları ve bunun sonucunda çocuksuz kalmayı seçebilecekleri (Blackstone, 2019); kadınların çocuklarını tehdit altındaki bir gelecekle tanıştırma konusunda suçluluk duygusu yaşadıkları (Helm ve ark. 2021); son yaşanan COVID-19 pandemisinin bireylerin korkularını arttırdığı, artan korkunun belirleyicisinin sevdiklerinin sağlığı üzerindeki risklerden kaynaklandığı saptanmıştır (Mertens ve ark. 2020). Bu sonuçlar çalışmaya katılan kadınların geleceğe yönelik endişelerini açıklamaktadır.

Kadınların geleceğe yönelik bazı endişeleri ile eko-anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında pandemi

yaşama korkusunun ve pandemiden dolayı eğitimin aksayacağı korkusunun sırasıyla davranışsal belirtiler ve ruminasyon boyutları puan ortalaması farklılığına neden olduğu görülmektedir. Savaş korkusunun hem duygusal belirtiler hem de ruminasyon; yoksulluk korkusunun duygusal belirtiler, ruminasyon ve davranışsal belirtiler; göç nedeniyle ekonomik korkunun duygusal belirtiler ve ruminasyon boyutları puan ortalaması farklılığına neden olduğu bulunmuştur. Kadınların yeni bir pandemi yaşama korkusu ve pandemiye bağlı eğitimin aksayacağı korkusu ile eko-anksiyetelerinin değiştiği bulunmuştur. Bu ilişkiler aslında beklenen ilişkilerdir, çünkü hem gelecekte yaşanabileceği öngörülen sorunlar hem de eko-anksiyete toplumsal düzeyde geniş kitleler tarafından etkisi hissedilen sorunlardır. Ayrıca bu sorunlar birbiri ile neden – sonuç ilişkisi içerisindedir. Yoksulluk, göç, pandemi hem iklim değişikliğini etkilemekte hem de iklim değişikliği bu süreçleri ortaya çıkarmaktadır. İklim göçleri ya da iklim nedeniyle yoksullaşma çok sık karşımıza çıkan olgulardır (Beine & Jeusette, 2021). Günümüz insanları COVID-19 pandemisi nedeniyle toplumsal etkisi olan önemli bir deneyim yaşamıştır. Bu süreçte bireylerin günlük yaşam aktiviteleri olumsuz etkilenmiştir. Rutinlerin bozulması çocukların gelişimlerini olumsuz etkilemiş; okulların kapatılması ve uzaktan eğitim sistemine geçilmesi çocuk bakımında desteği olmayan çalışan anneler için oldukça zorlayıcı olmuş olabilir. Bu durum kadınların eko-anksiyete düzeylerini arttırmış olabilir.

Geleceğe yönelik savaş korkusu yaşayan kadınların eko-anksiyete düzeyleri değişmektedir. Bunun nedeni savaşların Suriye İç Savaşı ve Ukrayna-Rusya Savaşı ile birlikte kadınların gündemine yeniden girmesi; sadece canlı yaşamı tehdit etmekle kalmayıp kentlerin ve doğanın tahrip edilmesi gibi birçok yıkıcı olayı da beraberinde getirmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu bulgu literatür ile uyumaktadır (Hajek & König, 2022). Yoksulluk/ aile geliri çocuk sağlığı ve gelişiminin temel belirleyicisidir. Erken çocukluk dönemi bilişsel becerileri belirleyen gelişimsel sürecin başlangıç evresidir. Bu döneme iyi bir başlangıç yapamayanların yaşamın ilerleyen dönemlerinde dezavantajlı duruma düşme ihtimali artmaktadır. Günümüzde yaşanan ekonomik krizlerin artması kadınların yaşadığı yoksulluk korkusu ile eko-anksiyete arasındaki ilişkinin nedeni olarak düşünülebilir. Geleceğe yönelik göç nedeniyle ekonomik korku yaşayan anneler daha fazla eko-anksiyete yaşamaktadırlar. Az gelişmiş bölgelere yapılan göç ekonomik sıkıntı içerisinde olan bireyleri daha da olumsuz etkilemektedir. Bu durumdan en çok etkilenenler ise yerli sosyoekonomik düzeyi düşük kadınlardır (Rothschild & Haase, 2023). Bu bulgu, çalışmaya katılan kadınların ekonomik düzeylerinin iyi olmadığı göz önüne alındığında literatür ile benzerdir. Yaşanan küresel krizlerin etkisi ile gıda talebindeki değişiklikler meydana gelmiş olup gıda güvenliğinin daha da kötüleşeceği öngörülmektedir (Wang ve ark., 2017). Ayrıca düşük gelirli bireylerin iklim değişikliğinin gıda güvensizliği üzerindeki etkilerine karşı

daha savunmasız oldukları bildirilmektedir (WHO, 2022). Çalışmaya katılan kadınların çoğunun ekonomik düzeyi iyi olamamakla birlikte yoksulluk korkusu yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda kadınların eko-anksiyete yaşamaları beklenen bir durumdur.

Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırma bir ilin merkez ilçesinde yer alan belirli okullarda gerçekleştirildiğinden örneklem ile sınırlı olup genellenemez. Çalışmada yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşmakla birlikte anket formlarındaki geri dönüş oranları da bazı sınırlıklara yol açmış olabilir. Ayrıca verilerin öz bildirim dayalı formlarla toplanması ve nitel görüşmelerle sonucun tartışılmaması bir başka sınırlılıktır.

SONUÇ

Çalışmada kadınların düşük düzeyde eko-anksiyete yaşadıkları belirlenmiştir. Bu bulgu kadınların çevre sorunlarına karşı farkındalığın istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Kadınların büyük bir çoğunluğunun geleceğe olumlu bakmadığı; özellikle pandemi yaşama korkusu, pandemiden dolayı eğitimin aksayacağı korkusu, savaş korkusu, yoksulluk korkusu, göç nedeniyle ekonomik korku, gıda kıtlığı korkusu ve işsiz kalma korkusunun eko-anksiyeteyi etkilediği belirlenmiştir. Bu sonuçlar halk sağlığı hemşireleri ve girişimleri için bazı stratejiler önermektedir. Ekolojik sorunlarla mücadelede aile odaklı girişimler etkin bir strateji olabileceğinden ailelerin çevre sorunları karşısındaki tutumları, etkilenim düzeyleri ve harekete geçmek için nasıl motive olacaklarını belirlemenin bundan sonraki araştırmaların temel ilgi alanı olmasını öneriyoruz. Ayrıca kadınların çevresel sorunlar hakkında tartışmalarını teşvik etmek, bu konuşmaları sivil toplum ve halkla iş birliği içinde kamusal alanlara yaymak hayati önem taşımaktadır. Böylece ekolojik sorunlar hakkında artan farkındalık işlevsel çözümlere dönüşebilir. Gelecekteki çalışmalar, küresel krizler konusunda farkındalığı artırmak için eğitim programları, uygulamalı projeler, farkındalık kampanyaları ve sağlık kuruluşlarıyla çevresel iyi uygulama ortaklıklarını içerebilir.

Finansal Destek: Bu araştırma, kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir fon kuruluşundan bir hibe almamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 27.10.2022, Karar no:2022/52).

Hakem değerlendirmesi: Dış bağımsız

Yazar Katkıları:

Araştırma fikri: DKT, LSK

Çalışmanın tasarımı: DKT, LSK

Çalışma için veri toplama: LSK

Çalışma için verilerin analizi: DKT, LSK

Çalışma için verilerin yorumlanması: DKT, LSK

Makalenin hazırlanması: DKT, LSK

Eleştirel olarak gözden geçirmek: DKT, LSK

Yayınlanacak versiyonun nihai onayı: DKT, LSK

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: *Mevcut çalışma sırasında kullanılan ve analiz edilen veri kümeleri, talep üzerine ilgili yazardan temin edilebilir.*

KAYNAKLAR

- Beine M., & Jeusette L. (2021). A meta-analysis of the literature on climate change and migration. *Journal of Demographic Economics*, 87 (3), 293-344. <https://doi.org/10.1017/dem.2019.22>
- Blackstone, A. (2019). *Childfree by choice: The movement redefining family and creating a new age of independence* (1st ed). Dutton, New York.
- Bujnowska, A.M., Rodríguez, C., García, T., Areces, D., & Marsh, N.V. (2019). Parenting and future anxiety: The impact of having a child with developmental disabilities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16 (4), e668. <https://doi.org/10.3390%2Fijerph16040668>
- Bush, S.S., & Clayton, A. (2023). Facing change: Gender and climate change attitudes worldwide. *American Political Science Review*, 117 (2), 591-608. <https://doi.org/10.1017/S000.305.5422000752>
- Clayton, S., & Karazsia, B.T. (2020). Development and validation of a measure of climate change anxiety. *Journal of Environmental Psychology*, 69, e101434. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101434>
- Cook, C., Demorest, S.L., & Schenk, E. (2019). Nurses and climate action. *The American Journal of Nursing*, 119 (4), 54-60. <https://doi.org/10.1097/01.naj.000.055.4551.46769.49>
- Giray, C., & Ferguson, G.M. (2018). Perceived parental remote acculturation gaps among divorced coparents and children's adjustment in Turkey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49 (10), 1573-1595. <https://doi.org/10.1177/002.202.2118783255>
- Giudice, L.C., Llamas-Clark, E.F., DeNicola, N., Pandipati, S., Zlatnik, M.G., Decena, D.C.D., Woodruff, T.J., & Conry, J.A. (2021). Climate change, women's health, and the role of obstetricians and gynecologists in leadership. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 155 (3), 345-356. <https://doi.org/10.1002%2Fijgo.13958>
- Hajek, A., & König, H.H. (2022). Climate anxiety in Germany. *Public Health*, 212, 89-94. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2022.09.007>
- Hajek, A., & König, H.H. (2023). Do individuals with high climate anxiety believe that they will die earlier? First evidence from Germany. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20 (6), e5064 <https://doi.org/10.3390/ijerph20065064>
- Heeren, A., Mouguiama-Daouda, C., & Contreras, A. (2022). On climate anxiety and the threat it may pose to daily life functioning and adaptation: A study among European and African French-speaking participants. *Climatic Change*, 173 (1), 1-15. <https://doi.org/10.1007/s10584.022.03402-2>
- Helm, S., Kemper, J.A., & White, S.K. (2021). No future, no kids-no kids, no future? An exploration of motivations to remain childfree in times of climate change. *Population and Environment*, 43 (1), 108-129. <https://doi.org/10.1007/s11111.021.00379-5>
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R.E., Mayall, E.E., Wray, B., Mellor, C., & van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: A global survey. *Lancet Planet Health*, 5 (12), 863-873. [https://doi.org/10.1016/s2542-5196\(21\)00278-3](https://doi.org/10.1016/s2542-5196(21)00278-3)
- Hogg, T.L., Stanley, S.K., O'Brien, L.V., Wilson, M.S., & Watsford, C.R. (2021). The Hogg Eco-Anxiety Scale: Development and validation of a multidimensional scale. *Global Environmental Change*, 71, e102391. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102391>
- The Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022, Feb). *Climate change 2022 impacts, adaptation and vulnerability*. <https://www.ipcc.ch/>.
- Mertens, G., Gerritsen, L., Duijndam, S., Salemink, E., & Engelhard, I.M. (2020). Fear of the coronavirus (COVID-19): Predictors in an online study conducted in March 2020. *Journal of Anxiety Disorders*, 74, e102258. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102258>
- Negiz, N., & Hayta, Y. (2021). Çevresel davranış ve çevre eğitimi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 30 (1), 149-179.
- Oğuz, D., Çakıcı, I., & Kavas, S. (2011). Yükseköğretimde öğrencilerin çevre bilinci. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 34-39.
- Oswald Spring, Ú. (2020). Contextualisation on gender, peace, security and environment. In: *Earth at Risk in the 21st Century: Rethinking Peace, Environment, Gender, and Human, Water, Health, Food, Energy Security, and Migration*. *Pioneers in Arts, Humanities, Science, Engineering, Practice*, vol 18. Springer, Cham. ISBN: 978-3-030-38568-2
- Pihkala, P. (2020). Anxiety and the ecological crisis: An analysis of eco-anxiety and climate anxiety. *Sustainability*, 12 (19), e7836. <https://doi.org/10.3390/su12197836>
- Rothschild, J., & Haase, E. (2023). Women's mental health and climate change Part II: Socioeconomic stresses of climate change and eco-anxiety for women and their children. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 160 (2), 414-420. <https://doi.org/10.1002/ijgo.14514>
- Sanson, A., & Bellemo, M. (2021). Children and youth in the climate crisis. *Bulletin of the Royal College of Psychiatrists*, 45 (4), 205-209. <https://doi.org/10.1192%2Fbjb.2021.16>
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2013). *Using multivariate statistics* (7nd ed). Pearson.
- United Nations Children's Fund. (2021, Feb). One billion children at 'extremely high risk' of the impacts of the climate crisis. <https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/one-billion-children-extremely-high-risk-impacts-climate-crisis-unicef>
- United Nations (2023). *Women...In The Shadow of Climate Change*. <https://www.un.org/en/chronicle/article/women-in-shadow-climate-change>
- Usta, G. (2023). Üniversite öğrencilerinin iklim değişikliği endişe düzeylerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (51), 159-167. <https://doi.org/10.52642/susbed.1282642>
- Uzun, K., Öztürk, A.F., Karaman, M., Cebeci, F., Altın, M.O., Arıcı, A., Artan, T., (2022). Adaptation of the eco-anxiety scale to Turkish: A validity and reliability study. *Archives of Health Science and Research*, 9 (2), 110-115. <https://doi.org/10.52642/susbed.1282642>

- org/10.54614/ArcHealthSciRes.2022.21151
- Walper, S., & Kreyenfeld, M. (2022). The intensification of parenting in germany: The role of socioeconomic background and family form. *Social Sciences*, 11 (3), e134. <https://doi.org/10.3390/socsci11030134>
- Wang, J., Li, Y., Huang, J., Yan, T., & Sun, T. (2017). Growing water scarcity, food security and government responses in China. *Global Food Security*, 14, 9-17. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2017.01.003>
- World Health Organization. (2021, Feb). Climate change and health. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health>
- World Health Organization. (2022, June). Mental health and climate change: Policy brief. <https://www.who.int/publications/i/item/978.924.0045125>
- World Health Organization. (2023, Oct). Climate change. https://www.who.int/health-topics/climate-change#tab=tab_1